

GÖKÇEADA-YENİBADEMLİ HÖYÜK’TE BULUNAN SÜRTME TAŞ ENDÜSTRİSİNE AİT ÖĞÜTME VE EZGİ TAŞLARININ MORFOLOJİK VE TİPOLOJİK ANALİZİ

MORPHOLOGICAL AND TYPOLOGICAL ANALYSIS OF GRINDING STONES AND HANDSTONES PERTAINING TO GROUNDSTONE INDUSTRY FOUND IN GÖKÇEADA-YENİBADEMLİ HÖYÜK

Doç. Dr. Halime HÜRYILMAZ

Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,

Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Ankara/Türkiye

halimeh@hacettepe.edu.tr

ÖZET

Gökçeada-Yenibademli höyükte 2004 yılında açığa çıkarılan öğütme ve ezgi taşları, morfolojik ve tipolojik yönden kuzey Ege Bölgesi için en kapsamlı incelemeyi oluşturmaktadır. M.Ö.3.binin ilk yarısına tarihlendirilen ve tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğüne işaret eden Yenibademli'nin öğütme taşları iki gruba ayrılmaktadır: öğütme taşları (sabit duran) ve ezgi taşları (hareket ettirilen). Pek çok yerleşmede olduğu gibi, burada da sabit duran öğütme taşları çoğunluğu teşkil etmektedir. Bunların tipolojik analizi, dört ayrı tipin belirlenmesini sağlamaktadır- elips, oval, düzensiz elips ve dörtgen biçimli. Yerel kayalardan üretilen bu buluntu topluluğu, öğütme işinin konutların içinde ve dışında gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Üretim ekonomisinde tarla tarımının önemini vurgulayan bu öğütücüler, III. yapı katında yoğunlaşmaktadır. Onların üzerinde yiv ve oluk gibi işaretlerin bulunmaması, Balkan bölgesi örneklerinden farklılaşmalarına neden olmakta ve öğütme işinin dışında madeni ve kemik aletlerin sivriltilmesinde ve düzleştirilmesinde kullanılmadıklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Ege Bölgesi, Gökçeada, Yenibademli Höyük, Erken Bronz Çağı, Öğütme ve Ezgi Taşları.

ABSTRACT

As far as the morphological and typological levels are concerned, the grinding stones and hand stones uncovered in Gökçeada-Yenibademli Höyük in the year 2004 constitute the most comprehensive investigation relevant to the North Aegean Region. The grinding stones of Yenibademli, which are dated to the first half of the 3rd millennium B.C. and denote for the practice of agricultural activities, are separated in to two groups: grinding stones (metates) and handstones (manos). Similar to the situation in many settlements, here too, the metates form the majority. Their typological analysis has assured the identification of four different types- the elliptical, oval, irregular elliptical and the rectangular forms. This finding group, which had been produced from the local rocks, has put forward that the process of grinding had been carried out in the indoor and outdoors of the dwelling houses. These grinders, which emphasize the importance of farm agriculture in production economy, have intensified in building level III. The absence of signs like grooves and flutes on their surfaces stands behind the reason for their being different from the Balkan Region examples and denotes that they had not been used in processes other than grinding, like sharpening and straightening of the metal and bone tools.

Key Words: North Aegean Region, Gökçeada, Yenibademli Höyük, Early Bronze Age, Grinding Stones and Hand stones.

1. Giriş

Jeomorfolojisinin çeşitliliği ve hidrografik yönden büyük bir zenginliğe sahip olan Gökçeada (Kurter, 1989: 47-60; Hüryılmaz, 2005: 63-73), nemli ve sıcak ikliminin etkisiyle bitki örtüsü çeşitlenmiş ender adalarımızdandır. Bu adada ova olarak nitelendirilen düzlüklerin başında, Büyük derenin genişlemiş vadi tabanına tekabül eden Büyükdere ovası gelmektedir. Uzun yıllar insan baskısından uzak kalan bu ova, yeşil örtüsüyle Gökçeada'ya doğal bir güzellik sağlamaktadır. Kuzeyde Kale köy, güneydoğuda Çınarlı ve güneybatıda Zeytinli köyünün sınırlandığı Büyükdere ovasının, aşağı kesimini kaplayan alüvyonlar Kuaterner yaşlıdır (Öner, 2001: 782). Gökçeada'nın tahıl ambarı sayılan ovanın verimli toprakları, Kale koyunda denize kavuşan Büyük dere tarafından sulanmaktadır. Tarihöncesi dönemlerden bugüne doğal çevre ortamının değiştiği ovada günümüzde ekin, arpa, mısır ve asma gibi ürünler yetiştirilmektedir.

Bugünkü bilgilerimiz ışığında Büyükdere ovasının en eski yerleşim yeri, Erken Bronz Çağ kültürüyle belirlenen Yenibademli höyüktür (Harita). 1996 yılında höyükte arkeolojik kazıların başlatılmasından iki yıl sonra, E. Öner (2000: 19-32) tarafından uygulamaya konan paleocoğrafya araştırmaları, höyüğün yakın çevresi için günümüzden çok farklı bir kompozisyon sunmuştur. Öner'in kıyı jeomorfolojisi ve Holosen deniz seviyesi-kıyı çizgisi değişimleri konusundaki çalışmaları, alüvyon delgi sondajlarından elde edilen sedimantolojik bilgilere dayanmaktadır (Öner, 2001: 779-790). Onun araştırmaları, tektonik bir çukurluğa yerleşmiş Büyük derenin aşağı kesiminde Pre-Holosen'de derin bir vadinin bulunduğunu ve Holosen transgresyonu ile denizin bu vadiye sokularak "ria" tipinde bir koyu meydana getirdiğinin anlaşılmasını sağlamıştır. Günümüzden 6000 yıl kadar önce deniz seviyesi yükselmesinin durmasıyla, koyun hızla dolmaya başladığını savunan Öner, önceleri yarımada konumunda bulunan Yenibademli höyüğün günümüzde kıyı şeridinden 1.5 km güneyde ve taşkın ovası üzerinde küçük bir tepelik halinde kaldığının açıklanmasına yardımcı olmuştur.

Günümüzden 5000 yıl kadar önce, yarımada şeklindeki küçük bir sırtın batı ucunu yerleşim alanı olarak seçen Yenibademli sakinleri, büyük oranda tarıma alınmış emmer, einkorn buğdayları, arpa ve baklagilleri tüketmiştir (Oybak-Dönmez, 2005: 39-49; Hüryılmaz, 2006: 430-432). Üretim ekonomisinde büyük rol oynayan bu tarla bitkileri, Gökçeada'nın tarım

tarihinin yeniden yazılmasını gerekli kılan deliller olup, bunların işlenmesinde kullanılan sürtme taş endüstrisindeki öğütme ve ezgi taşları ise dolaylı kanıtlardandır. Besin kaynaklarının işlenmesi zincirinde önemli bir halkayı teşkil eden Yenibademli'nin öğütme ve ezgi taşları incelemeye değerdir.

2. Materyal ve Metot

Bu araştırmanın materyalini Yenibademli höyükte 2004 yılı kazı çalışmaları sırasında bulunan 45 adet öğütme ve ezgi taşları oluşturmaktadır. Bunlar F 10, G 7, G 10, H 7 ve H 10 açmalarında tespit edilmiş olup, kazı envanter numaraları, yapı katları, cinsleri, biçimleri ve boyutlarına göre ele alınmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Öğütme ve ezgi taşlarının yapı katlarına göre dağılımları, biçimleri ve boyutları.

Sıra No.	Kazı Env. No.	Yapı Katı	Cins		Biçim				Uzunluk (cm) korunan/ tahmini	Genişlik (cm) korunan/ tahmini	Kalınlık (cm) korunan/ tahmini
			ÖT	ET	Elips	Oval	Düzensiz Elips	Dörtgen			
1	F10.194	II		X	X				21.6/43.2	16.8	6.0
2	F10.216	II		X		X			27.6	15.6	6.1
3	F10.263	II	X			X			30.6	18.0	7.3
4	F10.264	II	X					X	31.2	13.2	8.4
5	G7.35	IV	X						28.2/36.0	19.2	4.8
6	G7.37	III	X		X		X		29.1/38.4	21.6/25.2	12.0
7	G7.50	II		X		X			22.8/30.0	22.8	7.4
8	G7.68	III		X		X			30.0	18.0	9.6
9	G7.84	V	X		X				38.4	19.4	7.2
10	G7.88	V		X		X			38.4	23.1	7.2/8.4
11	G7.91	V	X				X		33.6	16.8	6.3
12	G7.92	V	X		X				21.8/24.6	13.2	4.8
13	G7.93	V	X			X			22.2/25.2	15.6	5.7
14	G7.104	V	X		X				26.1/44.4	13.8	6.1
15	G7.109	VII	X				X		27.1/36.0	16.8	8.4
16	G7.166	VII	X		X				25.2/30.6	10.8	6.0
17	G10.23	I	X					X	27.0	19.2	6.2
18	G10.109	I	X				X		28.8	18.6	7.5
19	G10.119	I		X		X			33.6	16.8	7.4
20	G10.138	II	X			X			28.8	18.6	6.6
21	G10.210	IV	X			X			25.8/36.0	26.4	8.6
22	G10.273	V	X		X				30.0	14.4	7.8
23	G10.295	III		X	X				15.8/27.6	16.8	8.1
24	G10.332	II		X	X				17.4/25.2	16.2	6.0
25	H7.4	Ç.B.	X		X				33.6	16.8	5.1
26	H7.19	A.T.	X		X				27.6/28.8	14.4	6.8
27	H7.40	Ç.B.	X		X				33.6	15.6	7.2/9.0
28	H10.49	III	X			X			33.6	18.0	6.0
29	H10.50	III	X		X				24.6/27.0	15.6	6.6
30	H10.51 *	III	X					X	28.8/30.0	12.0	7.6
31	H10.66	III	X			X			25.8/31.2	19.2	6.0
32	H10.70	III	X				X		28.2/34.8	14.6/16.0	8.4

33	H10.86	III	X					X	30.0/35.0	28.8	17.0
34	H10.90	III	X				X		17.0/19.2	15.6/16.8	4.8
35	H10.91	III		X		X			24.6	14.4	9.6
36	H10.102	III		X	X				24.0/30.0	15.6	7.2
37	H10.118	III	X				X		31.2	14.4	4.8
38	H10.119	III	X					X	51.8	25.2	14.4
39	H10.123	III		X	X				19.4/24.0	10.8	5.1
40	H10.131	III	X			X			29.4	17.4/20.4	9.6
41	H10.139	III	X					X	31.2	13.2	6.0
42	H10.156**	III	X		X				16.2/20.4	12.0	9.8
43	H10.163	III	X		X				22.0/44.4	18.0	7.4
44	H10.167	III		X			X		27.6	16.8	9.3
45	H10.195 +196	III	X				X		38.8	15.6	6.6
TOPLAM		33		12	17	13	9	6			

ÖT= Öğütme Taşı; ET=Ezgi Taşı; Ç.B.=Çukur Barnak; A.T.=Akıntı Toprak; Hammaddeleri : Aglomera *; Kumtaşı **; Diğerleri Andezit.

Buluntular arasında H 7. 4 ve H 7. 40 numaralı öğütme taşları, ana kaya içine oyulan çukur barınağın dolgusunda bulunmuştur. H 7. 19 numaralı öğütme taşı ise, akıntı toprakta ele geçirildiğinden stratigrafik durumu belirsizdir. Hammaddelerine göre oranları hesaplanan bu iş aletleri, öğütme ve ezgi taşları olmak üzere iki cinse ayrılmıştır. Biçim yönünden de ele alınan materyalin, yapı katları belirlenmiş ve tipolojik analizleri yapılarak oranları sunulmuştur. Anılan aletlerin biçimleri, boyuna ve enine kesitleri Şekil 1 ve 2’de verilmiştir. Öğütme ve ezgi taşlarının kesitlerinde tip ayırımına da gidilmiştir. Bunlar boyut itibariyle değerlendirilmiş ve komşu kültür bölgelerinden tanınan benzer buluntularla karşılaştırılmıştır. Burada ele alınan materyal, kuzey Ege dünyasında Erken Bronz Çağı’nın ilk yarısı için detaylı irdelenmiş buluntu topluluğu niteliğindedir.

3. Bulgular


























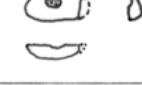







Sürtme taş endüstrisinde büyük bir grubu oluşturan Yenibademli’nin öğütme taşlarının hammaddeleri püskürük ve tortul kayalardandır. Bunlar arasında hammaddesi andezit olanların oranı % 96, aglomeradan olanlar % 2 ve kumtaşından üretilenler % 2 ile sınırlı kalmaktadır. İncelenen buluntu topluluğunda, öğütme taşları % 73 oranıyla baskın görünmekte, ezgi taşları ise % 27 oranında kalmaktadır. Biçim itibariyle dört tipe ayrılan bu aletlerden elips biçimli olanlar % 38, oval biçimliler % 29, düzensiz elips biçimliler % 20 ve dörtgen biçimli örnekler % 13 oranındadır. Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere, bunlar III. yapı katında yoğunlaşmaktadır.

Tablo 2: Öğütme ve ezgi taşlarının yapı katlarına göre dağılımları.

YAPI KATI	ÖĞÜTME TAŞI	EZGİ TAŞI
I	2	1
II	3	4
III	15	6
IV	2	0
V	6	1
VII	2	0
Çukur Barnağın Dolgusunda	2	0
Akıntı Toprakta	1	0
Toplam Adet:	33	12

Pek çok yerleşim yerinde olduğu gibi, Yenibademli'de de öğütme ve ezgi taşları bina içinde, bina dışında, yapıların taş örgülü temellerinde, çukur barınak içinde ve akıntı toprakta olmak üzere beş grupta toplanmaktadır. Cins ayrımı gözetilmeksizin yapılan tasnifte, ilk sırayı 24 adet ile bina dışında bulunanlar almakta, bunu sırasıyla bina içindekiler (15 adet), yapı temellerinde kullanılanlar (3 adet), çukur barınakta bulunanlar (2 adet) ve akıntı toprakta ele geçirilen (1 adet) örnekler izlemektedir. Öğütme taşları grubunda yer alan 12 adet elips biçimli buluntudan 3 tanesi tüm, diğerlerinin yarından fazlası korunmuştur. Bunlar arasında yalnız H 7. 40 numaralı örneğin işlev kazandırılan yüzeyinde sığ bir çukur görülmektedir. Aynı gruba dahil olan oval biçimliler 7 tanedir. Bunlardan 3 tanesi tüm ve 4 tanesinin yarından fazlası korunmuştur. Oval biçimlilerin arasında sadece F 10. 263 ve G 7. 93 numaralı olanların üst yüzeyinde sığ çukur oluşmuştur. Düzensiz elips şeklinde olan öğütme taşları 8 tanedir. Bunlardan 3'ü tüme yakın olup, geri kalanları 2/3 oranında korunmuştur. Sayıca en az görünen dörtgen biçimli öğütme taşları 6 tanedir. Bunlardan biri tüm, diğerlerinin birer uçları yada H 10. 119 numaralı örnekte olduğu gibi dört köşesinde kırık yerler belirgindir.

Öğütme taşlarının boyuna kesitleri incelendiğinde, dört ayrı tip belirginleşmektedir(Şekil 1).

ELİPS	OVAL	DÜZENSİZ ELİPS	DÖRTGEN
 H7.4	 H10.49	 G7.35	 H10.119
 G10.273	 H10.66	 G10.109	 H10.139
 G7.166	 G10.210	 H10.70	 H10.51
 G7.104	 G10.138	 G7.109	 F10.264
 H10.163	 H10.131	 G7.91	 G10.23
 G7.84	 F10.263	 H10.195+196	 H10.86
 H7.19	 G7.93	 H10.90	
 H10.156		 H10.118	
 G7.92			
 H10.50			
 G7.37			
 H7.40			

Şekil 1: Öğütme taşlarının biçimleri, boyuna ve enine kesitleri

Tip 1: İşlev gören yüzeyi içbükey, alt yüzeyi dışbükey profilli (G7.166, H10.90, H10.195+196, G7.92, G10.109, G10.273, G10.210, G7.84, H7.4, G10.23, H10.51, G7.109, H10.119, H10.86, H10.70, H10.131, H10.49, H10.156, G7.93, H7.40).

Tip 2: İşlev gören yüzeyi içbükey, alt yüzeyi düz (H10.66, H10.50, H10.139, F10.264, H10.118, G7.35, H10.163, G7.104).

Tip 3: Her iki yüzeyi içbükey profilli (H7.19, G7.91, G10.138).

Tip 4: İşlev gören yüzeyi düz, alt yüzeyi dışbükey profilli (G7.37, F10.263).

Bu tipler arasında 20 örnekle en yaygın olanını Tip 1 temsil etmektedir. İkinci sırayı 8 örnekle Tip 2 almaktadır. Bunu sırasıyla Tip 3'deki 3 örnek izlemekte ve en az rastlanan Tip 4'ün sayısı 2 ile sınırlı kalmaktadır.

Öğütme taşlarının enine kesitleri değerlendirildiğinde büyük bir çeşitlilik dikkati çekmektedir. Bunlar 8 tipe ayrılmaktadır (Şekil 1):

Tip 1: İşlev gören yüzeyi düz, alt yüzeyi dışbükey profilli (H10.118, H10.90, G10.138, H10.66, G7.92, G10.23, G10.109, F10.263).

Tip 2: İşlev gören yüzeyi düz, alt yüzeyi dik dışbükey profilli (H10.50, G7.166, H10.163, G10.273, G7.37, H10.86, H10.156, H10.70, H10.195+196, H10.119, G7.93, H7.40).

Tip 3: İşlev gören yüzeyi dışbükey, alt yüzeyi dik dışbükey profilli (G10.210, G7.91, H7.4).

Tip 4: İşlev gören yüzeyi içbükey, alt yüzeyi dışbükey profilli (G7.84, H10.49, G7.35).

Tip 5: İşlev gören yüzeyi içbükey, alt yüzeyi oval profilli (G7.104, G7.109, H10.131).

Tip 6: İşlev gören yüzeyi düz içbükey, alt yüzeyi düz profilli (F10.264).

Tip 7: İşlev gören yüzeyi düz, alt yüzeyi oval profilli (H7.19).

Tip 8: Her iki yüzeyi düz (H10.51, H10.139).

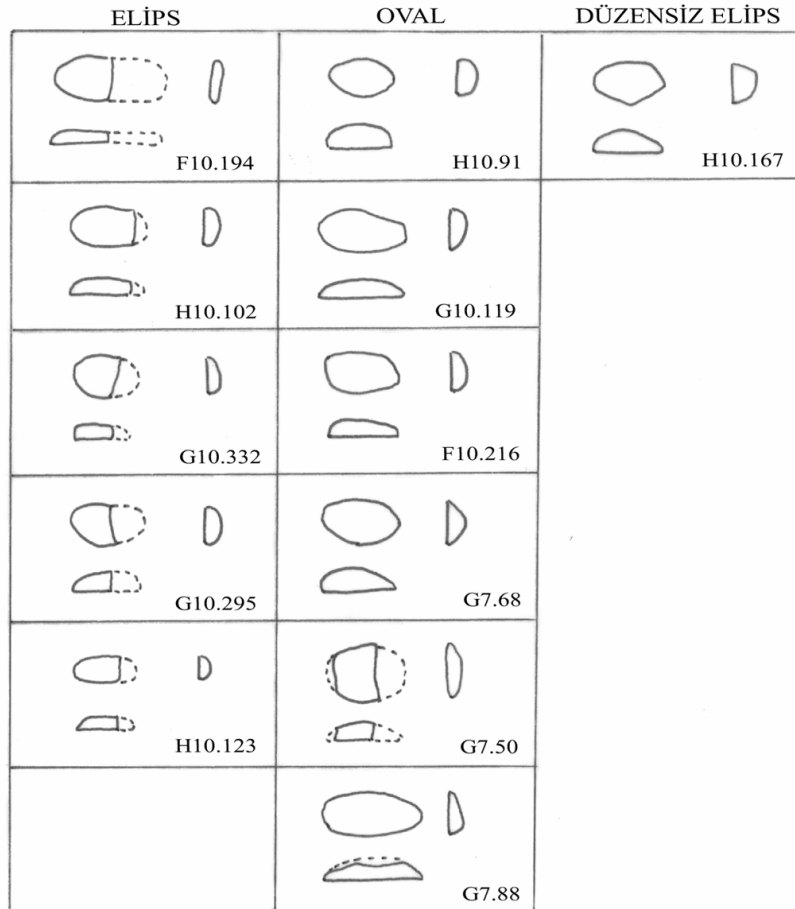
Bu tipler arasında bir sıralama yapılacak olursa, 12 örnekle ilk sırayı Tip 2 almaktadır. Bunu 8 örnekle Tip 1 izlemektedir. Tip 3-5 eşit oranda olup, her biri 3'er örnekle temsil edilmektedir. Tip 8 sadece 2 örnekte uygulanmıştır. Tip 6 ve 7 birer örnekle sınırlı kalmaktadır.

Öğütme taşlarının boyuna ve enine kesitlerinin incelenmesi sonucu elde edilen oranlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Öğütme taşlarının boyuna ve enine kesitlerinin oranları.

ÖĞÜTME TAŞLARI			
BOYUNA KESİT		ENİNE KESİT	
Tip	%	Tip	%
1	61	1	24
2	24	2	37
3	9	3	9
4	6	4	9
		5	9
		6	3
		7	3
		8	6

Ezgi taşları (Şekil 2) grubunda incelenen 5 tane elips biçimli örnekten hiç biri sağlam bulunamamıştır. Bunların pek çoğunun 2/3 oranında korundukları anlaşılmaktadır. Oval biçimli ezgi taşları ise 6 adet olup, 2 tanesi tüme çok yakındır. Bu grubun tek örneği, düzensiz elips biçimli olanıdır. Ezgi taşlarının boyuna kesitleri hemen hemen aynıdır. Bunların üste gelen yüzeyleri dışbükey profilli, işlev kazandırılan alt yüzeyleri ise düzdür. Hareket ettirilerek kullanılan ezgi taşlarının enine kesitleri, beş tipe ayrılmaktadır:



Şekil 2: Ezgi taşlarının biçimleri, boyuna ve enine kesitleri

Tip 1: Üst yüzeyi dışbükey profilli, alt yüzeyi düz (H10.123, H10.102, G10.119, F10.216, G10.295, H10.91, H10.167).

Tip 2: Üst ve alt yüzeyi dışbükey profilli (G7.50, G10.332).

Tip 3: Üst yüzeyi oval, alt yüzeyi düz (F10.194).

Tip 4: Üçgen şeklinde (G7.68).

Tip 5: Üst yüzeyi dışbükey, alt yüzeyi çok hafif içbükey profilli (G7.88).

Bunlar arasında en yaygın olanı Tip 1 olup, 7 örnekte belirlenmiştir. İki buluntuyla temsil edilen Tip 2'yi, birer örnekle Tip 3-5 izlemektedir. Ezgi taşlarının boyuna ve enine kesitleri oran bakımından değerlendirildiğinde Tablo 4'te verilen sonuca ulaşılmaktadır.

Tablo 4: Ezgi taşlarının boyuna ve enine kesitlerinin oranları.

EZGİ TAŞLARI			
BOYUNA KESİT		ENİNE KESİT	
Tip	%	Tip	%
1	100	1	59
		2	17
		3	8
		4	8
		5	8

Yenibademli'nin öğütme ve ezgi taşları boyut yönünden değerlendirildiğinde, Tablo 5'de gösterilen veriler elde edilmiştir.

Tablo 5: Öğütme ve ezgi taşlarının boyutlarına göre oranları.

CİNS	UZUNLUK (CM)			GENİŞLİK (CM)			KALINLIK (CM)		
	15-24	25-29	30+	10-14	15-19	20+	4-8	9-14	15+
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
ÖT*	18	43	39	33	55	12	85	12	3
ET**	58	17	25	17	66	17	75	25	0

* Öğütme Taşı; ** Ezgi Taşı

4. Öğütme Taşlarının İşlevleri ve Özellikleri

Tahılların öğütülmesinde başrolü oynayan öğütme taşlarının serüveni Afrika kıtasında başlamaktadır. Sudan'da Tuschka merkezinde bulunan ve radyoaktif karbon ölçümlerine göre 15100±500, 14950±300 yıllarına tarihlenen bir öğütme taşı, en eski örnek olarak anılmaktadır (Baykal-Seeher, 1996: 171, dn. 358). Paleolitik dönemde boya maddelerinin ufalanmasında

kullanılan bu tür aletlerden, Mezolitik dönemde doğadan toplanan bitki tohumlarının öğütülmesinde yararlandırdığına inanılmaktadır (Kraybill, 1977: 499; Baykal-Seeher, 1996: 171). Suriye, Filistin, İran ve Anadolu'yu kapsayan geniş bir coğrafyada, G.Ö. 11.-9. bin yılları arasında mevsimlik, yarı ve tam yerleşik köy hayatına geçen toplumların, Mezolitik karakterli mikrolitlerden başka ilk defa öğütme taşlarını da kullanmaya başladıkları anlaşılmaktadır (Singh, 1974: 18-20, 78-83, 164-165; Esin, 1978: 8-9). Neolitik dönem boyunca Yakın Doğu, Anadolu, Ege ve Balkan Bölgesi'nde pek çok yerleşim yerinin sürtme taş endüstrisinde anlam kazanan öğütücü aletler, çoğu zaman öğütme ve ezgi taşları gibi herhangi bir ayrıma gidilmeksizin yayımlanmıştır. Neolitik dönemin ardılı olan diğer dönemlerde cins ve biçimleri birbirine benzeyen bu aletlerde, ilk defa M.Ö.2. binde önemli değişiklikler olmuştur.

Öğütme taşları sabit, ezgi taşları ise hareket ettirilerek kullanılmıştır. Uygun bir zemine gömülerek işlev kazandırılan öğütme taşları, ezgi taşlarından daha büyük ve sayısal olarak baskın görünmektedir. Çeşitli yerleşimlerde öğütme ve ezgi taşlarının sayısal olarak aynı oranda bulunamaması, ezgi taşlarının yerine havaneli ve değişik biçimlerdeki vurgu taşlarının kullanılmış olmasıyla açıklanabilmektedir. Zamanla sürtünmeden dolayı yüzeyleri kayganlaşan öğütücü taşlarda işlem yapılabilmesi için, vurgu taşlarının darbeleriyle yüzeyleri pütürlü hale getirilmiştir. Hammadde yönünden çeşitlilik gösteren öğütme ve ezgi taşları, genel olarak yörede mevcut olan kaynaklardan temin edilmiş veya kısa mesafelerden getirilmiştir. Arkeolojik materyal arasında estetik değer taşımayan ve tarihlendirme hususunda yararlanılmayan bu buluntu topluluğuna araştırmacılar asgari önemi göstermekle yetinmiştir. Çeşitli bilim dallarının gelişmesiyle üretim ve besin ekonomisi üzerinde yoğunlaşan araştırmalar, bir anlamda bakışların öğütücülere de çevrilmesine neden olmuştur. Uzun yıllar araştırmacıların küçük ölçekte değindikleri öğütme ve ezgi taşları, son yıllarda daha kapsamlı yayımlanmaya başlanmıştır (Kınçev, 1979; Hersch, 1981; Runnels, 1985; Baykal-Seeher, 1996; Güldoğan, 2003).

5. Karşılaştırma ve Sonuç

Öğütme ve ezgi taşları konusunda kuzey Ege Bölgesi'nde görülen bilgi eksikliğini gidermek amacıyla burada ele alınan Yenibademli'nin buluntuları, hiç şüphesiz önümüzdeki

yıllarda yapılacak araştırmalara kaynak oluşturacak niteliktedir. Bugüne kadar Yenibademli’de aynı kazı mevsiminde ele geçirilen tclerin en büyük grubunu oluşturan tme ve ezgi taşlarının hammaddesi ada içinden temin edilmiştir. Bunların pek çoğu andezittendir ve kaynak yerleri çok uzakta aranmamıştır. Hyğe en yakın andezit yatakları için Kale köyün doğusunda yükselen Gözetme Tepe ve Zeytinli köyünün güneybatısındaki Karadoğan Tepe aday olarak gösterilebilir. H 10.51 numaralı aglomeradan olan tme taşının hammaddesi için, daha geniş bir saha önerilebilir. Bu saha Gökçeada’nın güneydoğusunu kapsamakta ve Kuzu limanı, Tuz gölü ile İnce burun arasındaki üçgen alana tekabül etmektedir. Kumtaşı yapılı H 10. 156 numaralı tme taşının hammaddesi için uzaklara gidilmediği, bu kayacın Büyükdere vadisini doğu ve batı yönden sınırlayan tepe veya sırtlardan temin edildiği düşünülmektedir.

Yenibademli’nin dışında insan, tahıl ve tme taşı üçlüsünün komşu kültür bölgelerindeki boyutlarına bakılacak olursa, manzaranın değişmediği anlaşılacaktır. Ege denizi adalarında ve bu denize açılan ana karalardaki Erken Bronz ağ yerleşmelerinde yaşayan insan topluluklarının besin ekonomisinde tarım ürünlerinin daima yer aldığı bilinmektedir. Zirai faaliyetler sonucu elde edilen tahıllar her yerleşim merkezinde doğrudan kanıtlanamasa da, bunların işlenmesinde kullanılan çeşitli tipteki vurgu taşları, havanelleri, havanlar, tme ve ezgi taşları, ürün depolama küpleri, üzerinde tohumların kurutulduğu taş platformlar ve depo yapıları bu yöndeki faaliyetleri dolaylı olarak desteklemektedir (Treuil, 1983: 241-243, ayrıntılı kaynakça için bkz. dn. 4 ve 5).

Ege denizi adalarında yaşayan toplumların daha çok deniz ürünleriyle beslenmeleri beklenirken, onların gıda maddeleri arasında tarla bitkilerinin önemi çok daha büyük olmuştur. Limni adasının güneydoğusunda yer alan Poliochni’de Geç Neolitik/Kalkolitik dönemden itibaren görülmeye başlayan tcler, Erken Bronz ağı boyunca da kullanılmaya devam etmiştir. Bu kıyı yerleşmesinde en erken dönemden (siyah evre) itibaren rastlanılan tcler (Bernab-Brea, 1964: 71, 114, Lev. IIIb), mavi evrede yerel kumtaşı, tf ve ithal granitten üretilmiştir (Kouka, 2002: 58). Poliochni’nin bu evresi için paleobotanik incelemeler mevcut olmamakla birlikte, ortak kullanılan 28 ve 31 numaralı ambar yapıları, depolama kapları ve tcler tarımsal faaliyetler konusunda dolaylı delillerdir. Bu yerleşmenin yeşil evresinde, 28

numaralı yapının depo gibi kullanımda kalması, amphora ve pithos türü depolama kaplarının mevcudiyeti, üretim ekonomisinde tarla bitkilerinden yararlanıldığını onaylar görünmektedir. Çoğu zaman mekan köşelerinde ve nadiren pişirme yerlerinin yakınında açığa çıkarılan öğütme taşları ve havanlar, tahılların işlendiğini gösteren parametrelerdir (Kouka, 2002: 74-75). Poliochni'nin kırmızı evresinde öğütme taşlarının üretiminde bir gerileme kaydedilmiş (Bernabò-Brea, 1964: 479, 489, 491, 501, 675, Lev. CLXXXVIII, 2-7) olmasına karşın, küçük bir kap içinde bulunan organik materyal, ayrıca 510, 511 ve 514 numaralı mekanlara yerleştirilen pithosların içindeki yanık tohumlar tarla tarımına işaret etmektedir. Bernabò-Brea (1976: Lev. CCLXIII, 1-3, 5) yerleşmenin sarı döneminde öğütme işinde kullanılan aletlerin nicelik bakımından farklılaştığına değinse de, bunların ele geçirilmiş olması eski geleneklerin hala sürdürüldüğü anlamına gelmektedir. Poliochni'de siyah evreden itibaren sarı evrenin sonuna kadar (M.Ö. 3500-2100), tahılların ekilip biçildiğine ve işlendiğine kanıt teşkil eden öğütme ve ezgi taşları, yerleşmecilerin Limni adasının doğu kesimindeki verimli topraklardan yararlandıklarını göstermektedir. Onlara ait bu tür aletlerin literatürde ayrıntılı bir şekilde yer almamış olması, Yenibademli'nin buluntularıyla tipolojik yönden bir karşılaştırmanın yapılmasına olanak vermemiştir. Bu durum Troas Bölgesi'ne yakın olan Midilli adasındaki Thermi yerleşmesi için de geçerlidir. M.Ö. 3. binin ilk yarısına tarihlendirilen Thermi'nin üst üste kurulan beş yerleşmesinde de çok sayıda öğütme taşının varlığı kaydedilmesine karşın, bunlardan sadece dört tanesi yayımlanmıştır (Lamb, 1936: 178, Lev. XXVIII, 4). Lamb bu öğütme taşlarının tam olarak buluntu yerlerini ve sayılarını belirtmemekte, fakat benzerlerinin Gelibolu yarımadasındaki Protésilaos yerleşim yerinde de bulduklarına dikkat çekmektedir. Değişik boyutlarda görünen Thermi'nin öğütme taşlarının işlev kazandırılan yüzeyleri içbükey profillidir. Bunlar biçim yönünden Yenibademli'nin elips ve oval formlu öğütme taşlarına benzerlik göstermektedir. Sakız adasının güneydoğusundaki Emporio yerleşim yerinde Geç Neolitik dönemden itibaren yerleşmecilerin günlük hayatına giren öğütme taşları, Erken Bronz Çağı'nda da önemini yitirmemiştir. Bu merkezde ele geçirilen 25 adet öğütme taşı (Hood, 1982: 644, Fig. 290) adanın yerel volkanik kayaçlarından. Hood (1982: Lev. 135, 12-13) tarafından yayımlanan bu örneklerden biri konglomeradan, diğeri ise beyaz ve siyah renkli kum içeren gri

renkli taştandır. Bunların işlev kazandırılan üst yüzeyi aşınmadan dolayı içbükey profilli yada düzdür. Bu tip örnekler Yenibademli'de bulunanlarla uyumlu görünmektedir. Emporio için paleobotanik incelemelerin bulunmaması ve öğütme taşları ile ilgili ayrıntılı bir çalışmanın yapılmamış olması, Yenibademli buluntularıyla tipolojik açıdan ayrıntılı bir karşılaştırmayı mümkün kılmamaktadır. Bu durum Sisam adasındaki prehistorik Heraion için de söz konusudur.

Hammaddeleri andezit ve şist olan Keos adasındaki Aya İrini yerleşmesinin öğütme taşları elips biçimli olup, çoğu 15-24 cm uzunlukta ve genişlikleri 15-19 cm arasında değişmektedir (Wilson, 1999: 153 v.d.). Biçim yönünden Yenibademli buluntularıyla benzeşen bu örnekler, 3-5 cm arasında değişen kalınlıklarıyla detayda farklılaşmaktadır.

Ege adalarında andezit, şist, aglomera ve kumtaşından yapılmış öğütme taşlarının yanı sıra, hammaddesi granit olanlar Delos adasındaki Mont Cynthe'den (Plassart, 1928: 25), kireç taşından olanlar ise Girit adasındaki Debla'dan (Warren ve Tzedakis, 1979: 331, Fig. 21) bilinmektedir. 164 adet öğütme taşıyla zengin bir koleksiyon sunan Girit adasındaki Myrtos'un buluntuları iri taneli, yeşilimsi gri kalkerli kumtaşındandır. Erken Bronz Çağı'na tarihlendirilen yerleşmenin civarındaki alanlarda bu hammaddenin yer aldığını belirten Warren (1972: 224), bunların testileri ve büyük boyutlu kapları desteklediklerini, hatta oturmak amacıyla da kullanıldıklarını öne sürmektedir. Myrtos'ta öğütme taşlarının duvar örgülerinde sık kullanılması, Yenibademli'de de gözlenmiştir. Burada ele alınmayan pek çok öğütme taşı Yenibademli'de gerek yapıların temellerinde gerekse duvarlarında ikinci kez kullanılmıştır. Biçim yönünden kısmen farklılaşan Myrtos'un öğütme taşları oval, dikdörtgen, yuvarlak, üçgen ve yarı yuvarlaktır (Warren, 1972: 225). Bunların uzunlukları 25-35 cm arasında değişmekte ve % 68.5 oranındadır. Buluntular arasında en büyük öğütme taşının ölçüleri 44 x 28.3 x 6.6 cm dir. Bu boyut Yenibademli'nin F 10. 194, G 7. 104 ve H 10. 163 numaralı örneklerin ölçülerine çok ters düşmemektedir.

Yunanistan'da yapılan kazılarda açığa çıkarılan öğütme taşlarını değerlendiren Runnels (1985: 34, Tablo 3-2), bunların büyük bir bölümünün andezitten, bir kısmının da yerel kumtaşından olduğunu kaydetmiştir. Ege'deki andezit kaynaklarının, güney Ege bölgesindeki volkanik adalarla sınırlı olduğunu bildiren Runnels, Yunanistan anakarasındaki öğütme taşlarının

kaynaklarının saptanması amacıyla yapılan yüzey araştırmalarına ve jeolojik analizlere de değinmiştir. Söz konusu araştırmalar Neolitik dönemde Argolis ve Attika Bölgeleri için hammadde kaynağının Aigina adası olduğunu öngörmektedir. Aigina'nın her iki bölgeye yakın olması bu öngörüü desteklemekle birlikte, öğütme taşlarının hammaddelerinin yerleşim yerlerine getirildikten sonra mı biçimlendirildikleri anlaşılamamıştır. Runnels (1985: 33, Tablo 3-1) tarafından hazırlanan tabloda Geç Neolitik ve Erken Hellas II-III dönemlerinin öğütme taşları için verilen ölçüler, Yenibademli buluntularına yakın görünmektedir. Söz konusu dönemlere ait Yunanistan'daki öğütme taşlarında baskın grubu oval biçimliler, bunu elips şeklinde olanlar ve diğerleri izlemektedir. Bu sıra düzeni, tanıttığımız materyalin biçimsel yönden sıralanma şekline uyumlu görünmemekte, fakat biçim yönünden ortak özellikler gözlenmektedir.

Balkan Bölgesi'ndeki toplumların kullandıkları iş aletleri hakkında bilgi sağlayan merkezlerin başında Bulgaristan'ın Ezero yerleşmesi gelmektedir. Erken Bronz Çağı'na tarihlendirilen bu merkezde 70'in üzerinde öğütme taşı açığa çıkarılmıştır (Kınçev, 1979: 157). Bunların pek çoğunun hammaddesi kumtaşı, seyrek olarak da andezit ve limonit olup, Nova Zagora şehri civarındaki Sredna Gora'nın güney eteklerinden getirilmiştir. Öğütme ve ezgi taşı olmak üzere iki grupta toplanan Ezero'nun buluntuları biçim ve iş gören yüzeyleri kriter alınarak tiplere ayrılmıştır (Kınçev, 1979: 159, Şek. 98). Oldukça seyrek rastlanan ezgi taşları, bu merkezde iki örnekle sınırlı kalmaktadır. Beş tip altında toplanan öğütme taşlarından üç tip, Yenibademli örnekleriyle benzeşmektedir. Bunlardan birinci tipin iş gören yüzeyi düz, altı dışbükey profillidir. Bu tipe giren örneklerin uzunlukları 8-25 cm arasında değişmektedir. Benzer örnekler Kazanlık höyüğünde de bulunmuş olup, Bulgaristan topraklarında Erken Neolitik dönem için en erken öğütme taşları arasında gösterilmektedir. İkinci tipin iş gören yüzeyi içbükey, alt yüzeyi ise dışbükeydir. Bu tipe giren 25 adet öğütme taşının, uzunlukları 15-45 cm arasında değişmektedir. Başlangıcı Erken Neolitik döneme dayanan ikinci tipin, Kazanlık höyüğünde sayıları 770'e ulaşan zengin bir koleksiyon oluşturduğu anlaşılmaktadır (Kınçev, 1979: 218, dn. 59). Bu örneklerin benzerlerine Troia'da sık rastlanılmaktadır (Blegen et al.,

1950: Lev. 363, E 6.63, E 6.69). Üçüncü tip hem öğütme taşı, hem de üst yüzeyinde yer alan çukurdan dolayı havan gibi kullanılmış olup, çift işlevlidir. Bunlardan Ezero'da sadece iki tane bulunmuştur. Kenarları yuvarlatılmış dikdörtgen biçimli çift işlevli aletlerin boyutları: a) 25 x 12 x 7 cm, b) 20 x 18 x 6 cm dir. Bu tip örneklerden Yenibademli'de 3 tane ele geçirilmiştir. Ezero'nun dördüncü tipini yansıtan buluntuların sayısı 8'dir. Bunlar dörtgen biçimli ve her iki yüzeylerinde işlem yapılmıştır. Bu tiplerin yan yüzlerinde, kemik ve metal gibi aletlerin sivriltilmesi sırasında oluşan yiv/oluk gibi izler belirlenmiştir. Masif, kalın ve geniş olmalarıyla dikkat çeken bu tipteki örneklerde kalınlık 13-30 cm arasında değişmektedir. Erken Neolitik dönemden itibaren işlev kazandırılan bu tür aletler, Kazanlı höyüğünün en alt yapı katlarında ele geçirilmiştir.

Yenibademli'nin öğütme taşları, Batı Anadolu'nun kıyılarına yakın olan merkezlerde tespit edilen örneklerle benzerlik gösterdikleri anlaşılmaktadır. Demangel'in (1926: 50, Fig. 65) Protésilaos'ta II. yapı katında açığa çıkarttığı bir öğütme taşı, gerek boyut gerekse biçim yönünden Yenibademli'nin üst yüzeyi içbükey, alt yüzeyi dışbükey olan öğütme taşlarını anımsatmaktadır. Protésilaos'ta aynı yapı katında ele geçirilen 6 adet küçük veya büyük boyutlu öğütme taşları yuvarlak yada oval biçimli olup, hammaddeleri süngertaşı veya üstü pütürlü taştandır. Söz konusu buluntu topluluğu hakkında genel bilgiler verildiğinden, burada ayrıntılı bir karşılaştırma yapılamamıştır.

Bronz Çağları boyunca Troas Bölgesi'nde yaşayan toplumların günlük ihtiyaç duydukları besin kaynakları artık bir sır olmaktan çıkmıştır. Troia'da Schliemann'ın kazıları sırasında tarımsal faaliyetler konusunda elde edilen bulgular, Blegen'in çalışmalarıyla artış göstermiştir. Troia'da 1993-1995 yılları arasında toplam 10.000 litreyi bulan 325 botanik numune (Riehl, 2006: 301) Erken - Geç Bronz Çağları boyunca bitki üretimi konusunda aydınlatıcı olmuştur. Aynı merkezde 2002 yılına kadar açığa çıkarılan 30.000 tohum incelenmiş ve bunlardan 42 familya, 336 tür ve 186 alt tür tespit edilmiştir (Uzunoğlu, 2003: 47). Zengin bir koleksiyon oluşturan Troia'nın tohumları, şüphesiz öğütme ve ezgi taşları aracılığı ile işlenmiştir. Bu yerleşimde tahılların öğütüldüğünün ip uçlarını veren ilk öğütme taşları, Schliemann'ın kazıları sırasında bulunmuş ve bazıları Almanya'nın çeşitli müzelerine hediye edilmiştir (Schmidt, 1902:

306, 336). Bunlar genel hatlarıyla elips, oval ve yuvarlak biçimli olup, hammaddeleri kumtaşı, şist, bazalt ve çoğu trakittir (Schliemann'ın, 1874: Lev. 90, No.1862 ve Lev. 102, No.2293; 1881: 266, No.74-75). Yenibademli'de olduğu gibi, Troia'nın da öğütme taşlarının biçimleri çeşitlilik göstermektedir. Schliemann (1881: 267) bunların uzunluklarını 17.57-35.14/62.75 cm, genişliklerini ise 12.55-35.14 cm arasında vermektedir. Genel olarak bu ölçüler bizim sunduğumuz örneklerle uyumlu görünmektedir. "Schliemann's Sammlung" da yaklaşık 250 parçanın yer aldığını belirten Dörpfeld (1902: 387) bu aletlerin birçoğunun da Troia'da bırakıldığına işaret etmektedir. Yenibademli ile eşzamanlı görülen Troia I yerleşmesinde, Blegen'in (1950: 44) kazıları sırasında bulunan 27 adet öğütme taşı, trakit ve kalkerdendir. Troia I döneminin 114 numaralı evinde ve C-D 4 alanında açığa çıkarılan üç öğütme taşının (Blegen et al., 1950: 104, 111, 114) üst yüzeyinde tespit edilen çukurlar, bunların havan gibi ikinci işlevlerinin de olduğunu düşündürmüştür. Bu tip örnekler Yenibademli, Troia ve Ezero'da seyrek görülmektedir. Kesintisiz bir şekilde Troia'nın diğer dönemlerinde de izlenen pek çok öğütme taşı, (Blegen et al., 1950: Troia II dönemi için: Lev. 363, E 6. 61, 63, 64, 69, 70, 82, 84, 98 ; 1951: Troia III dönemi için: Lev. 50, E 6. 8, 16, 18, 21, 22, 27, 38, 40, 43, 46, 55; Troia IV dönemi için: Lev. 148, E 6. 2, 11, 26, 28) bir anlamda günümüz iklim koşullarına uygun bir ortamda yetiştirilen tahılların öğütülmesinde daima ön planda kalmıştır.

Son yıllarda İzmir yöresinde Erkanal tarafından Bakla Tepe ve Liman Tepe'de yürütülen kazılar, sadece Anadolu-Ege arasındaki kültürel ilişkilere yeni boyutlar kazandırmakla kalmamış, aynı zamanda bölgenin Kalkolitik ve Erken Bronz Çağı'ndaki besin ekonomisine açıklık getirmiştir (Erkanal ve Özkan, 1999: 35, 40). Bakla Tepe'de Geç Kalkolitik dönemde tarımsal üretimi destekleyen kalıntıların başında einkorn ve emmer buğdayı, arpa ve çeşitli baklagiller gelmektedir. Bereketli topraklardan hasat edilen buğdayın, silo görünümü veren yuvarlak ambarlarda depolandığı tespit edilmiştir (Erkanal ve Özkan, 1999: 40). Geç Kalkolitik Çağ'ın açık yerleşim modelini terk eden Bakla Tepe'nin sakinleri, Erken Bronz Çağı I'de savunma sistemiyle emniyet altına alınmış kapalı bir yerleşim modelini uygulamış olmalarına karşın, tarımsal ürünlerde eski geleneklerine bağlı kalmışlardır (Erkanal ve Özkan, 1999: 35, 41). Liman Tepe'nin arkeobotanik bulgularını değerlendiren Oybak-Dönmez (2006: 541-553), Erken

Bronz Çağı'nın I. ve II. (erken evresi) evrelerinde tarla tarımı etkinliklerinde, tahılların ve baklagillerin çeşitlerine değinmekte, ayrıca öğütme taşlarının da ortaya çıkartıldığını belirtmektedir. Ege Bölgesi'ndeki bitki rejimine uygun tahılların yetiştirildiği her iki merkezde, büyük bir olasılıkla Anadolu ve Ege adalarından tanınan öğütme aletlerinin benzerleri kullanılmış olmalıdır. Çağın geleneklerine uyan Aphrodisias'daki Pekmez höyüğünün yerleşmecileri, Erken Bronz Çağı'nın 4. evresinde düzensiz elips, oval ve dörtgen biçimli öğütme taşlarını kullanmışlardır (Joukowsky, 1986: 594, Fig. 431, 56; 606, Fig. 438, 5; 612, Fig. 438, 12). Bunların boyutları farklı olmakla birlikte, Yenibademli buluntularıyla biçimsel yönden benzerlik söz konusudur. Ege ve Batı Anadolu'nun öğütme taşlarından farklı görünmeyen Demircihüyük'ün öğütücü aletleri (Baykal-Seeher, 1996: 171-172, Lev. 66-71, Lev. 72,1-6) Orta Anadolu'daki örneklerde biçimsel yönden değişikliklerin olmadığını göstermektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne kadar geniş bir coğrafyada yer alan Erken Bronz Çağı merkezlerinde, öğütme taşlarının hammaddelerinde yöresel farklar gözlene de, biçimlerinde büyük değişiklikler olmamıştır.

Yenibademli'nin düzensiz elips biçimli H 10. 70 numaralı öğütme taşı, literatürde geçen "kulaklı" öğütme taşı (Kardulias ve Runnels, 1995: 429, Fig. 94) tanımına uymaktadır. Söz konusu tanıma uyan ve öğütme taşının duruş yönünün anlaşılmasına yardımcı olan bir eser Mısır'dan bilinmektedir (Wenzel, 1998: 402, Fig. 123). M.Ö. 2400'e tarihlendirilen Mısır'daki "kadın değirmenci" yi betimleyen plastik eserde, alt öğütme taşının kulak yapan çıkıntılı ucu kullanıcıya dönük durumdadır.

Yenibademli örneklerinden H 10. 119 numaralı öğütme taşı boyut itibariyle en büyüğü olup, bir defada çok miktarda tahılın öğütülmesini sağlamış olmalıdır. Bunun üzerinde hareket ettirilerek kullanılan ezgi taşı, alttakinin genişliğinden daha uzun olması gerekmektedir. Bu durum öğütme işini yapan bireyi yoracağından, zeminde sabit duran öğütme taşlarının büyük boyutlu tutulmasından kaçınılmış gibi görünmektedir. Bugüne değin yerleşmede farklı yıllarda açığa çıkarılan sınırlı sayıdaki büyük boyutlu ezgi taşlarının işlem sırasında bir kişi tarafından mı, yoksa ortaklaşa mı kullanıldıkları anlaşılammıştır.

Öğütme taşları arasında üç örneğin işlev kazandırılan üst yüzeylerinde saptanan çukurlarda boya izlerine rastlanmamıştır. Bunlardan birinci örneğin (G 7. 93) ortasına denk düşen oval biçimli sığ çukurun derinliği 0.3 cm, boyutu ise 4.8 x 3.6 cm dir. İkinci örnekteki (H 7. 40) çukurun boyutu 9.6 x 7.2 cm, derinliği ise 0.6 cm dir. Üçüncü öğütme taşındaki (F 10. 263) çukurun ölçüsü 9.6 x 7.2 cm ve derinliği 0.4 cm dir. Çift işlevli bu öğütme taşlarındaki sığ çukurlar, onların söve taşı gibi yorumlanamayacaklarını düşündürmektedir. Söz konusu çukurlar olasılıkla tek elle kullanılabilen havanelleri ve vurgu taşlarının darbeleriyle oluşmuştur.

Sonuç olarak Yenibademli'nin öğütme taşları değerlendirildiğinde Anadolu, Ege ve Balkan Bölgesi'nin Erken Bronz Çağı yerleşmelerinde olduğu gibi, biçim yönünden büyük çeşitlilik sergilememektedir. Bunlar arasında görülen çift işlevli örnekler, Bulgaristan ve Anadolu'daki gibi seyrekler. Ezero'da bulunanlardan farklı olarak, Yenibademli'nin hiçbir öğütme taşının yan yüzeylerinde yiv/oluk gibi izler saptanmamış, dolayısıyla kemik ve metal aletlerin sivriltilmelerinde kullanılmadıkları anlaşılmaktadır. Tahıl tanelerini ezme ve öğütme işinde yararlanan bu aletler için, adanın kısa mesafedeki yerel kayaları tercih edilmiştir. Yerleşmecilerin komşu adalarla ve kuzeybatı Anadolu ile kurdukları kültürel ilişkileri kanıtlayan deliller arasında, özel olarak öğütme taşlarında kullanılabilecek yabancı taşlara rastlanmamıştır. Yenibademli'de öğütme taşlarının, ezgi taşlarına göre baskın olması, ada dışında pek çok yerleşim yeri için söylenen bu olguyu teyit etmektedir. Burada irdelenen materyal, onların daha çok yapıların dışında kullanıldıklarını göstermiş olsa da, bu sonucun kazı çalışmalarının tamamlanmasından sonra değişebileceği de göz ardı edilmemelidir. Höyükte bugüne kadar açığa çıkarılan tarla bitkilerinin ve baklagillerin miktarı ve depolandıkları küpler, öğütme taşlarında olduğu gibi III. yapı katında yoğunlaşmaktadır. Bu durum uygun iklim koşullarında zirai faaliyetlerdeki artışı ve ürün fazlasının depolanma modeline açıklık getirmektedir. Kazı çalışmalarıyla eşzamanlı yürütülen paleocoğrafya araştırmaları, Yenibademli'nin tarıma elverişli alanlarının höyüğün güneydoğusunda yer almış olabileceğini akla getirmektedir.

6. Teşekkür

1996 yılından beri Yenibademli höyükte sürdürmekte olduğumuz kazılara destek veren Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ege Prehistoryası Enstitüsü (INSTAP), Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi, Gökçeada Kaymakamlığı ve Belediyesi'nin yöneticilerine, ayrıca paleocoğrafya araştırmalarını yürüten Prof. Dr. Ertuğ Öner'e, arkeobotanik incelemeleri gerçekleştiren Doç. Dr. Emel Oybak Dönmez'e ve taş aletlerin teşhisini sağlayan Prof. Dr. Hasan Bayhan'a ve jeolog Fatih Güleç'e candan teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Baykal-Seeher, A. (1996). *Demircihüyük IV. Die Kleinfunde. A. Die Lithischen Kleinfunde*. Mainz.
- Bernabò-Brea, L. (1964). *Poliochni I. Città preistorica nell'isola di Lemnos*. Roma.
- Bernabò-Brea, L. (1976). *Poliochni II. Città preistorica nell'isola di Lemnos*. Roma.
- Blegen, C. W., Caskey, J. L., Rawson, M., Sperling, J. (1950). *Troy I. General Introduction. The First and Second Settlement*. Princeton.
- Blegen, C. W., Caskey, J. L., Rawson, M. (1951). *Troy II. The Third, Fourth, and Fifth Settlements*. Princeton.
- Demangel, R. (1926). *Le Tumulus dit de Protésilas*. Paris.
- Dörpfeld, W. (1902). *Troja und Ilion. Ergebnisse der Ausgrabungen in den vorhistorischen und historischen Schichten von Ilion 1870-1894*. Athen.
- Erkanal, H., Özkan, T. (1999). "Bakla Tepe Kazıları", T. Özkan (ed.), *Tahtalı Barajı Kurtarma Kazısı Projesi*, 12-42, İzmir.
- Esin, U. (1978). "Tarihöncesi Çağlarda Anadolu'da İlk Üretim Aşaması", *Toplum ve Bilim Dergisi*, 6/7: 3-28.
- Güldoğan, E. (2003). "Aşıklı Höyük Sürtme Taş Endüstrisi Buluntularından Bir Grup (Öğütücü ve Ezici Aletler)",
- M. Özdoğan, H. Hauptmann, N. Başgelen (eds.), *Ufuk Esin'e Armağan, Köyden Kente Yakınoğu'da İlk Yerleşimler*, 2: 415-427, İstanbul.
- Herch, T. L. (1981). *Grinding Stones and Food Processing Techniques of the Neolithic Societies of Turkey and Greece: Statistical, Experimental and Ethnographic Approaches to Archaeological Problem-Solving*, Michigan.
- Hood, S. (1982). *Excavations in Chios 1938-1955. Prehistoric Emporio and Ayio Gala II*. Oxford.
- Hüryılmaz, H. (2005). "Gökçeada'ya Hayat Veren Su Kaynaklarının Kullanımları ve Korunmaları", V. Tolun (ed.), *Çanakkale-Troas Arkeoloji Buluşması-III*, 63-73, Çanakkale.
- Hüryılmaz, H. (2006). "Gökçeada-Yenibademli Topluluğunun Erken Bronz Çağı'nda Karma Besin Ekonomisi",
- A. Erkanal, E. Özgen, S. Günel, A. T. Ökse, H. Hüryılmaz, H. Tekin, N. Çınardalı-Karaaslan, B. Uysal, F. A. Karaduman, A. Engin, R. Spieß, A. Aykurt, R. Tuncel, U. Deniz, A. Rennie (eds.), *Hayat Erkanal'a Armağan, Kültürlerin Yansıması*, 430-439, İstanbul.
- Joukowsky, M. S. (1986). *Prehistoric Aphrodisias II. An Account of the Excavations and Artifact Studies*, Providence – Louvain.
- Kardulias, P. N., Runnels, C. (1995). "The Lithic Artifacts: Flaked Stone and Other Nonflaked Lithics", C. Runnels, D. Pullen, S. Langdon (eds.), *Artifact and Assemblage: The Finds from a*

- Regional Survey of the Southern Argolid, Greece. The Prehistoric and Early Iron Age Pottery and the Lithic Artifacts*, I: 74-139, Stanford / California.
- Kınçev, K. (1979). "Kamenni oridiya na truda", G. İ. Georgiev, N.Y. Merpert, R. V. Katinçarov, D. G. Dimitrov (eds.), *Ezero. Rannobronzovoto selişte*, 141-162, Sofya.
- Kouka, U. (2002). *Siedlungsorganisation in der Nord-und Ostägäis während der Frühbronzezeit (3. Jt. v. Chr.)*, Rahden/Westf.
- Kraybill, N. (1977). "Pre-Agricultural Tools for the Preparation of Foods in the Old World", C. A. Reed (ed.), *Origins of Agriculture*, 485-514.
- Kurter, A. (1989). "Gökçeada Jeomorfolojisi", *İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, Bülten* 6: 47-60.
- Lamb, W. (1936). *Excavations at Thermi in Lesbos*, Cambridge.
- Oybak-Dönmez, E. (2005). "Early Bronze Age Crop Plants from Yenibademli Höyük (Gökçeada), Western Turkey", *Environmental Archaeology*, 10/1: 39-49.
- Oybak-Dönmez, E. (2006). "Liman Tepe (İzmir) Erken Tunç Çağı Tarla Bitkileri", A. Erkanal, E.Özgen, S. Günel, A. T. Ökse, H. Hüryılmaz, H. Tekin, N. Çınardalı-Karaaslan, B. Uysal, F. A. Karaduman, A. Engin, R. Spieß, A. Aykurt, R. Tuncel, U. Deniz, A. Rennie (eds.), *Hayat Erkanal'a Armağan, Kültürlerin Yansıması* 541-553, İstanbul.
- Öner, E. (2000). "Yeni Bademli Höyük Çevresinde Jeoarkeolojik Araştırmalar (Gökçeada-İmroz)", *15. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 19-32, Ankara.
- Öner, E. (2001). "Gökçeada Kıyılarında Holosen Deniz Seviyesi ve Kıyı Çizgisi Değişmeleri", E. Özhan, Y. Yüksel (eds.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı*, 779-790, Ankara.
- Plassart, A. (1928). *Fouilles de Délos, XI. Les sanctuaires et les cultes du Mont Cynthe à Délos*. Paris.
- Riehl, S. (2006). "Unser täglich Brot. Pflanzenproduktion und Ernährung in Troia", M. O. Korfmann (ed.), *Troia Archäologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*, 297-308, Mainz.
- Runnels, C. N. (1985). "Trade and Demand for Millstones in Southern Greece in the Neolithic and the Early Bronze Age", A. B. Knapp, T. Stech (eds.), *Prehistoric Production and Exchange: The Aegean and the Eastern Mediterranean*, 30-43, Los Angeles.
- Schliemann, H. (1874). *Atlas des Antiquités Troyennes*. Leipzig - Paris.
- Schliemann, H. (1881). *Ilios. Stadt und Land der Trojaner*. Leipzig.
- Schmidt, H. (1902). *Heinrich Schliemann's Sammlung. Trojanischer Altertümer*. Berlin.
- Singh, P. (1974). *Neolithic Cultures of Western Asia*. London - New York.
- Treuil, R. (1983). *Le Néolithique et le bronze Ancien Égéens*. Paris.
- Uzunoglu, Ş. (2003). "Troia'da Arkeobotanik Çalışmaları", V. Tolun (ed.), *Çanakkale-Troas Arkeoloji Buluşması I*, 45-48, Çanakkale.
- Warren, P. (1972). *Myrthos: An Early Bronze Age Settlement in Crete*, London.
- Warren, P., Tzedakis, J. (1974). "Debla: An Early Minoan Settlement in Western Crete", *Annual British School Athens*, 69: 299-342.
- Wenzel, G. (1998). "Daily Life in the Home-The House as Living Area", R. Schulz, M. Seidel (eds.), *Egypt: The World of the Pharaohs*, 398-409, Cologne.
- Wilson, E. (1999). *Keos IX, Aya Irini: Period I-III. The Neolithic and Early Bronze Age Settlements, Part II: The Pottery and Small Finds*, Mainz.

Harita: Gökçeada'da Yenibademli höyüğün konumu

